

Η καινοτομία στην υπηρεσία της Ελληνικής Δικαιοσύνης

ΝΙΚΟΛΑΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ,

Δικηγόρος,

Πρόεδρος Ινστιτούτου για τη Δικαιοσύνη και την Ανάπτυξη (EPLO)

*Το παρών αποτελεί εισήγηση στην Ημερίδα του ΣΤΕ
για το ΟΣΔΔΥ ΔΔ (Ολοκληρωμένο Σύστημα
Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων
για την Διοικητική Δικαιοσύνη) (28/9/2015).*

Το πέρασμα στη νέα ψηφιακή εποχή της Δικαιοσύνης του μέλλοντος αποτελεί πάγια και πολλαπλή ανάγκη: Διαχρονικό αίτημα της νομικής κοινότητας και της σύγχρονης Κοινωνίας των Πολιτών. Αναγκαία προϋπόθεση της οικονομικής ανάπτυξης και της επιστροφής σε ένα ανταγωνιστικό επιχειρηματικό περιβάλλον.

Άλλωστε, ένα αξιόπιστο και σύγχρονο σύστημα απονομής της Δικαιοσύνης συνιστά μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την επιστροφή της Ελλάδας στο δρόμο της οικονομικής προόδου. Διεθνώς, οι δείκτες εύρυθμης λειτουργίας της Δικαιοσύνης κατέχουν κομβική θέση στα κριτήρια της αναπτυξιακής πολιτικής κάθε σύγχρονου Κράτους, ειδικά σε συνθήκες μετάβασης σε ένα νέο οικονομικό περιβάλλον.

Η εύρυθμη λειτουργία του δικαιοδοτικού μηχανισμού συμβάλλει καθοριστικά στη βελτίωση του επιχειρηματικού και επενδυτικού περιβάλλοντος, τονώνοντας την ανταγωνιστικότητα και την εξωστρέφεια της Οικονομίας. Οδηγεί στην ταχεία επίλυση των διαφορών, διαλύει την αβεβαιότητα που διαβρώνει την κοινωνική ζωή και ενισχύει την παραγωγικότητα. Με αυτή την έννοια, ο ριζικός εκσυγχρονισμός

του τρόπου λειτουργίας των δικαστηρίων μας έχει σαφείς προεκτάσεις στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και στο κρίσιμο πεδίο της Οικονομίας.

Η Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη αποτελεί την πιο δυναμική, την πιο σύγχρονη και αισθητή για κάθε πολίτη έκφανση της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας στον ελληνικό δικαιοδοτικό μηχανισμό.

Πράγματι, η νέα τεχνολογία παρέχει αστείρευτες λύσεις και ιδέες. Οι εφαρμογές της πληροφορικής και των επικοινωνιών αποτελούν σήμερα τα σημαντικότερα, τα κρίσιμότερα, εργαλεία για τον ριζικό εκσυγχρονισμό των υποδομών της Δικαιοσύνης στην Ελλάδα. Η αξιοποίησή τους θα συμβάλει αποφασιστικά στην προσαρμογή του συστήματος στις νέες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα.

Τα οφέλη πολλά και άμεσα:

- Διευκόλυνση της πρόσβασης του πολίτη στη Δικαιοσύνη, ιδιαίτερα των πλέον αδύναμων συμπολιτών μας και από την πιο απομακρυσμένη περιοχή της χώρας.

- Υψηλός βαθμός ταχύτητας.

- Διαφάνεια στη λειτουργία του συστήματος.

- Ανάκτηση της εμπιστοσύνης του κοινωνικού συνόλου στη Δικαιοσύνη.

- Συνεχής υποστήριξη του έργου των δικαστών, των δικαστικών υπαλλήλων και των δικηγόρων, κατά την επεξεργασία των εκκρεμών υποθέσεων, καθώς και της νομολογίας.

Και είναι αλήθεια ότι, στο πεδίο της Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης, η πρόοδος που έχει μέχρι σήμερα επιτευχθεί είναι ήδη μετρήσιμη. Η σημερινή εκδήλωση αποτελεί μια αναμφίβολη απόδειξη της αλλαγής που συντελείται στους κόλπους του ελληνικού δικαιοδοτικού μηχανισμού.

Η έναρξη της πλήρους παραγωγικής λειτουργίας του ΟΣΔΔΥ στο Συμβούλιο της Επικρατείας και στα Διοικητικά Δικαστήρια εντάσσεται αρμονικά στη συνολική προσπάθεια για την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών και των μεθόδων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στον κρίσιμο και κοινωνικά φορτισμένο τομέα της Ελληνικής Δικαιοσύνης.

Η προσπάθεια αυτή αναπτύσσεται στο περίφημο «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη» που συντάχθηκε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης το 2012 και εφαρμόζεται έως σήμερα. Ένα σύνολο φιλόδοξων και ρεαλιστικών παρεμβάσεων που εξασφαλίζει στο δικαστικό μας σύστημα μια θέση στο τρένο της τεχνολογικής εξέλιξης που οδηγεί στο μέλλον.

Οι δράσεις αυτές οδηγούν σε έναν πιο σύγχρονο, εξωστρεφή και λειτουργικό δικαιοδοτικό μηχανισμό. Εκσυγχρονίζουν τις δικαστικές διαδικασίες και δημιουργούν συνθήκες διαδραστικής επικοινωνίας των πολιτών και των επιχειρήσεων με τα Δικαστήρια.

Εφαρμόζοντας αυτό το Σχέδιο, η Πολιτεία κατάφερε και ήδη υλοποιεί συγκεκριμένα μακροπρόθεσμα έργα, στα οποία περιλαμβάνονται:

A) Η ανάπτυξη και λειτουργία Ολοκληρωμένων Συστημάτων Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων σε όλο το φάσμα της Δικαιοσύνης (Πολιτικής, Ποινικής και Διοικητικής Διαδικασίας (ΟΣΔΔΥ), με ψηφιοποίηση των ροών των υποθέσεων και επιμέρους λειτουργίες.

B) Η ολοκλήρωση ενός σύγχρονου Συστήματος Ψηφιακής Καταγραφής, Αποθήκευσης και Διάθεσης των Πρακτικών των συνεδριάσεων των Δικαστηρίων, όλων των βαθμίδων της πολιτικής και -για πρώτη φορά- της ποινικής Δικαιοσύνης, η απονομή της οποίας αναμένεται να αναβαθμισθεί σε καθοριστικό βαθμό.

Γ) Η ψηφιοποίηση και διασύνδεση των Καταστημάτων Κράτησης, έργο το οποίο, όπως είναι φυσικό, υπολογίζεται ότι θα έχει πολλαπλές θετικές συνέπειες στον εκσυγχρονισμό του σωφρονιστικού μας συστήματος.

Δ) Η υιοθέτηση συστήματος ηλεκτρονικής επιτήρησης υποδίκων και καταδικασθέντων προσώπων, τα περίφημα «βραχιολάκια», τα οποία, ενεργοποιήθηκαν στην πράξη, αναβαθμίζοντας το ποινικό και σωφρονιστικό μας σύστημα.

Ε) Και βεβαίως, το Εθνικό Ποινικό Μητρώο, που ήδη λειτουργεί με αξιοπιστία, αμεσότητα και υψηλό βαθμό διασύνδεσης με τις συναφείς πληροφοριακές δομές.

Παράλληλα, το Εθνικό Σχέδιο περιλαμβάνει βραχυπρόθεσμες εφαρμογές, με άμεσο χρονικό ορίζοντα, στις οποίες σήμερα εντάσσονται:

- Το έργο της ηλεκτρονικής κατάθεσης δικογράφων στα πολιτικά και διοικητικά δικαστήρια.
- Οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες για τη διασύνδεση των αποφυλακιζόμενων με την Κοινωνία.
- Το έργο της αναβάθμισης υπηρεσιών του Ελεγκτικού Συνεδρίου.
- Η ηλεκτρονική υποβολή των μηνύσεων, των προτάσεων και των σχετικών εγγράφων.
- Η εισαγωγή της τηλεεικονοδιάσκεψης (video conference) στην Ελληνική Δικαιοσύνη.

Όσον αφορά στο ίδιο το ΟΣΔΔΥ των Διοικητικών Δικαστηρίων οι έγκριτοι ομιλητές είναι οι πλέον αρμόδιοι για να δώσουν σε όλους μας μια εύληπτη εικόνα για τη λειτουργία και τα τεχνικά χαρακτηριστικά της σπουδαίας αυτής μεταρρύθμισης. Εγώ θα ήθελα να σταθώ στα ουσιαστικά στρατηγικά πλεονεκτήματα και τα πραγματικά οφέλη που το νέο σύστημα παράγει και

προσφέρει στους χρήστες του και στο σύστημα Δικαιοσύνης. Οφέλη και πλεονεκτήματα που συνοψίζονται στους ακόλουθους όρους:

Ομογενοποίηση: Το ΟΣΔΔΥ έρχεται να αντικαταστήσει πλήρως και να ομογενοποιήσει τα ετερόκλητα και ασύμβατα μηχανογραφικά συστήματα που λειτουργούν σήμερα σε μικρό μέρος των ελληνικών δικαστηρίων. Σε μία ενιαία δομή ενοποιούνται όλα τα Διοικητικά Δικαστήρια και επικοινωνούν αδιάλειπτα μεταξύ τους.

Διαλειτουργικότητα: Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του ΟΣΔΔΥ είναι η τεχνική δυνατότητα της διάδρασης με άλλα συστήματα και βάσεις δεδομένων. Η Διοικητική Δικαιοσύνη επικοινωνεί και αλληλεπιδρά πλέον διαρκώς και σε πραγματικό χρόνο με τη Δημόσια Διοίκηση, τις φορολογικές Αρχές, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, και στο μέλλον με τα Πολιτικά και Ποινικά Δικαστήρια.

Διαφάνεια: Με τις τεχνικές δυνατότητες που προσφέρονται, εμπεδώνονται συνθήκες διαφάνειας και λογοδοσίας στο έργο των δικαστηρίων και των δικαστικών λειτουργιών.

Στατιστική απεικόνιση: Η συνεχής ροή και συγκέντρωση δεδομένων, ποιοτικών και ποσοτικών, από όλη την Ελλάδα, θα συμβάλει καθοριστικά στη δημιουργία μιας εθνικής βάσης στατιστικών δεδομένων της Δικαιοσύνης. Τα στατιστικά γίνονται πλέον αξιόπιστα και μπορούν να αξιοποιηθούν εύκολα και με ασφάλεια για την παρακολούθηση του συστήματος και την παραγωγή πολιτικής.

Νομολογιακή εναρμόνιση: Ακόμη και το πιο απομακρυσμένο Δικαστήριο της Ελλάδας αποκτά απρόσκοπτη πρόσβαση στον πλούτο της νομολογίας της Διοικητικής Δικαιοσύνης. Τα δικαστήρια συνομιλούν καθημερινά μεταξύ τους,

ανταλλάσσοντας εμπειρικά και επιστημονικά δεδομένα, προς όφελος της ποιότητας του έργου τους.

Διεθνής διάσταση: Το ΟΣΔΔΥ των Διοικητικών Δικαστηρίων ακολουθεί πλήρως τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές στον τομέα της Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης. Είναι απολύτως συμβατό τόσο με τη Στρατηγική για την Ευρωπαϊκή Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη 2014-2018 (DRAFT STRATEGY ON EUROPEAN E-JUSTICE 2014-2018, 2013/C 376/06) όσο και με τις δράσεις που περιέχονται στο Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για την Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη, που μάλιστα θεσπίσθηκε κατά την πρόσφατη Προεδρία της ΕΕ από την χώρα μας (MULTIANNUAL EUROPEAN E-JUSTICE ACTION PLAN 2014-2018, 2014/C 182/02). Ενδεικτικά, μια τέτοια δράση που περιλαμβάνεται στο Ευρωπαϊκό Σχέδιο είναι η υιοθέτηση και υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Κωδικού Νομολογίας (European Case Law Identifier - ECLI), ένα πρότυπο εργαλείο αναζήτησης της παραγόμενης σε ευρωπαϊκό επίπεδο νομολογίας, το οποίο θα είναι διαθέσιμο προς χρήση στην Ευρωπαϊκή Πύλη Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης (e-justice portal). Βλέπουμε με άλλα λόγια την πλήρη διασύνδεση του ΟΣΔΔΥ με τις διεθνείς τεχνολογικές εξελίξεις και την ευρωπαϊκή νομική και νομολογιακή πραγματικότητα.

Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά προσδίδουν στο νέο πληροφοριακό σύστημα κύρος, διεθνή αξιοπιστία, διαχρονικότητα και ακόμη μεγαλύτερη πρακτική αξία.

Όλοι, συμφωνούμε ότι οι παθογένειες του ελληνικού δικαστικού συστήματος δεν έχουν εκλείψει. Όλοι αναγνωρίζουμε τα προβλήματα στην απονομή της Δικαιοσύνης και τις δυσμενείς συνέπειες αυτών στην κοινωνική ζωή και την οικονομική δραστηριότητα.

Αυτή η συναντίληψη αποτελεί το θεμέλιο της βούλησής μας να προχωρήσουμε προς τα εμπρός και προς τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Με

προοδευτικό πνεύμα αλλαγής και σύγχρονη σκέψη, που εκμεταλλεύεται τα επιτεύγματα της τεχνολογίας και ακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις.

Διότι μόνο μέσα από τη βέλτιστη αξιοποίηση και χρήση των νέων τεχνολογιών, θα μπορέσουμε να απαντήσουμε στο καίριο αίτημα της ελληνικής Κοινωνίας και της Οικονομίας για ταχύτερη και πιο αποτελεσματική απονομή της Δικαιοσύνης, με σύγχρονες υποδομές και σημαντική εξοικονόμηση πολύτιμων υλικών και ανθρώπινων πόρων. Μέσα σε ένα περιβάλλον καινοτομίας και νέων, ευέλικτων, φιλικών προς τον πολίτη διαδικασιών.

Και πρέπει αυτό να γίνει γνωστό, αισθητό σε κάθε πολίτη. Να γίνει η τεχνολογική εξέλιξη κτήμα της Κοινωνίας.

Και το σημειώνω αυτό, διότι, με λύπη μας, βλέπουμε συχνά πολύ σημαντικά βήματα προόδου σε διάφορους τομείς να χάνονται, να χτυπούν στο τείχος της αδιάφορης, α-παθητικής αποδοχής από το κοινωνικό σύνολο και εν τέλει να απομένουν γράμματα και συστήματα κενά περιεχομένου.

Δυστυχώς, το συγκεκριμένο φαινόμενο το είδαμε να συμβαίνει και στο πεδίο της Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης. Ήδη εδώ και 2-3 χρόνια λειτουργεί σύστημα ηλεκτρονικής κατάθεσης δικογράφων στα μεγάλα πολιτικά Πρωτοδικεία της χώρας, αλλά και στο ίδιο το Συμβούλιο της Επικρατείας. Μια σπουδαία τεχνολογική πρόοδος που απαντά σε ένα πάγιο αίτημα της νομικής κοινότητας είναι γεγονός. Κι όμως! Πόσοι είναι εκείνοι που κάνουν ουσιαστική χρήση των νέων εφαρμογών; Πόσοι απολαμβάνουν εν τέλει την ωφέλεια που παράγει η νέα μεταρρύθμιση. Δυστυχώς, ελάχιστοι.

Και ασφαλώς το πρόβλημα δεν είναι ποιοτικό, τεχνολογικό. Κανείς δεν αμφισβήτησε την τεχνική αρτιότητα ενός άμεσου, φιλικού προς τον χρήστη συστήματος. Το πρόβλημα φαίνεται πως ακουμπά πάνω στην κουλτούρα του τελικού χρήστη της υπηρεσίας.

Δεν πρέπει, λοιπόν, να επιτρέψουμε οι μεταρρυθμίσεις αυτές να γίνονται «ερήμην» της ίδιας της Κοινωνίας.

Αν δεν το πράξουμε, κινδυνεύουμε να βρεθούμε σε μια ακόμη εξαιρετικά δυσάρεστη θέση: Να έχουμε δημιουργήσει προηγμένες τεχνολογικές εφαρμογές που λίγοι μόνο θα γνωρίζουν ή θα θέλουν να χρησιμοποιούν.

Είναι κρίσιμο, λοιπόν, να υπάρξει μέριμνα για κατάρτιση, εκπαίδευση και ενημέρωση των χρηστών των νέων υπηρεσιών. Είναι απολύτως απαραίτητο οι παράγοντες της Δικαιοσύνης που θα κληθούν να εφαρμόσουν τα νέα συστήματα στην πράξη, να έχουν τις απαραίτητες τεχνικές γνώσεις για να το κάνουν.

Η έμπρακτη λειτουργία και η συντήρηση του νέου Συστήματος Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων προϋποθέτει την ύπαρξη κατάλληλου προσωπικού. Απαιτεί να προχωρήσουν οι στοχευμένες προσλήψεις κατάλληλων επιστημόνων πληροφορικής στα ελληνικά δικαστήρια.

Και φυσικά, η χρήση του συστήματος από το κοινό δεν μπορεί να εξασφαλισθεί αν αυτό δεν τύχει της αναγκαίας αποδοχής και εμπιστοσύνης από τη νομική κοινότητα και την ευρύτερη Κοινωνία.

Για τον λόγο αυτό, εκδηλώσεις και δράσεις δημοσιότητας όπως η σημερινή αποκτούν ιδιαίτερη αξία και σημασία. Όχι θεωρητική ή συμβολική, αλλά εξαιρετικά πρακτική. Ο πολίτης και η επιχείρηση έρχονται πλέον σε επαφή με μια νέα πραγματικότητα.

Η καμπάνια επιμόρφωσης πρέπει να ενταθεί με ευθύνη όλων των παραγόντων του δικαστικού συστήματος: ενώσεων δικαστών, δικηγορικών συλλόγων, ομοσπονδίας δικαστικών υπαλλήλων. Και να συνοδευθεί από την αναγκαία εκστρατεία ενημέρωσης και εκπαίδευσης στη χρήση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογικών εργαλείων.

Για εμένα προσωπικά, η Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη συνέβη να αποτελεί, εδώ και αρκετά χρόνια, μια από τις βασικές πηγές έμπνευσης και σκέψης. Ήταν ο λόγος και η αιτία της ενασχόλησής μου με τα κοινά. Όταν το 2011 βρέθηκα στην υπεύθυνη θέση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης αισθάνθηκα ότι όφειλα να βοηθήσω ώστε οι σκέψεις και τα οράματα να γίνουν πράξεις και έργα. Η πεποίθησή μου αυτή παγιώθηκε και εκφράσθηκε μέσα από τη σύνταξη του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη που με μεγάλη ικανοποίηση βλέπουμε σήμερα να υλοποιείται, υπό την καθοδήγηση πλέον της σημερινής πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου.

Αυτή η σταθερότητα, αυτή η συνέχεια στο έργο της Πολιτείας είναι συνθήκη απαραίτητη για κάθε πρόοδο. Άλλωστε, η μετάβαση σε μια νέα Ελληνική Δικαιοσύνη, η επίλυση των χρόνιων προβλημάτων και η θεραπεία μόνιμων παθογενειών του συστήματος υπερβαίνει πολιτικά και ιδεολογικά όρια. Υπερβαίνει τις πολιτικές συνθήκες και τη διαδοχή στην άσκηση της εξουσίας.

Η Δικαιοσύνη δεν είναι πεδίο που προσφέρεται για ασκήσεις ιδεολογικής καθαρότητας. Επιτάσσει τη συστράτευση και συμπόρευση όλων. Την αποφασιστική πρόοδο, τη ρήξη με το παρελθόν, την ολοκλήρωση όλων των αναγκαίων βημάτων μιας δύσκολης πορείας. Για μια νέα, σύγχρονη, αξιόπιστη, λειτουργική, δίκαιη, φιλική προς τον Πολίτη και τεχνολογικά προηγμένη Ελληνική Δικαιοσύνη.

Καταλήγοντας, σαν συμπέρασμα θα ήθελα να σημειώσω ότι το ΟΣΔΔΥ στα Διοικητικά Δικαστήρια αναλαμβάνει από σήμερα τον ρόλο της αιχμής του δόρατος των μεγάλων τεχνολογικών έργων στο πεδίο της Δικαιοσύνης. Γίνεται η «εφαρμοσμένη πρόοδος», το επιτυχημένο πείραμα, η χειροπιαστή απόδειξη ότι προχωράμε στον ορθό δρόμο της εξέλιξης.

Με «όχημα» τις καινοτόμες λύσεις και δυνατότητες που μας προσφέρει η τεχνολογία, η μετάβαση της Ελληνικής Δικαιοσύνης σε μια νέα ιστορική περίοδο γίνεται πλέον γεγονός.

Η καινοτομία τίθεται -επιτέλους- στην υπηρεσία της Δικαιοσύνης. Τη θέτει στην πρώτη γραμμή των μεταρρυθμίσεων. Την αποκαθιστά στην πραγματική δημοκρατική αποστολή της: ως εγγυήτρια της νομιμότητας και της κοινωνικής συνοχής, προστάτιδα των δικαιωμάτων, θεματοφύλακα των συμφωνιών, «μοχλό ανάπτυξης» και απαραίτητο παρονομαστή για κάθε επένδυση και κάθε μορφή οικονομικής δραστηριότητας στον τόπο μας.